

Resûl-i Ekrem Efendimizin Medine'ye hicretleriyle on üç senelik Mekke devri geride kalmış oluyordu. İslâm tebliğ tarihinde mühim bir yer işgal eden bu devreyi burada tekrar özetlemek, hususan Peygamber Efendimizin bu devredeki tebligatını bir kere daha nazara vermekte bir çok faydalar vardır.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, Miladi 610 yılında Cenâb-ı Hak tarafından peygamber olarak vazifelendirildiği zaman o günün Arap cemiyeti bütün dünya ile birlikte tarihinin en karanlık ve vahşetli devrini yaşıyordu. İçinde bulunduğu cemiyeti ve bütün insanlığı bu zulmet ve vahşetten kurtarma vazifesi ise Efendimizin omuzuna tevdi ediliyordu.

Onu peygamber olarak gönderen Cenâb-ı Hak, aynı zamanda İslâmı neşretme ve yaşayıp yaşatma vazifesinde nasıl hareket etmesi gerektiğini de bildiriyordu. Peygamber Efendimiz de bu emirlere göre hareket tarzını tayin ve tesbit ediyordu.

Hayata her yönüyle yep yeni bir düzen ve şekil vermeye müteveccih bir tebligâtın pek kolay olmayacağı muhakkaktı. Hele o zamanın vahşi âdetlerine son derece mutaassıp ve inatçı Arap cemiyeti içinde bu işin daha da güç olacağına şüphe yoktu.

İçinde yaşadığı cemiyetin hususiyetlerini, mizaç ve fikirlerini çok iyi bilen Resûl-i Ekrem Efendimiz, bu sebeple peygamberlikle vazifelendirilir vazifelendirilmez ortaya atılıp açıktan dâvete girişmedi. Peygamberliğini ve İslâm dinini açıktan ilân etmedi. Bunun yapılabilmesi için zamana ihtiyaç olduğu kadar, lehte de bazı şartların doğması gerekiyordu.

Resûl-i Kibriyâ Efendimiz î mân ve İslâma dâvete ilk önce en yakınlarından başladı. İlk defa zevcesi Hz. Hatice-i Kübrâya anlattı. Hz. Hatice onun peygamberliğini tasdik ederek derhal Müslüman oldu. Daha sonra yine en yakını olan ve dört beş yaşlarından beri yanında ve terbiyesinde bulunan Hz. Ali'yi İslâma dâvet etti. O da İslâmı müşerref oldu. Bundan sonra âilesi dışında en çok güvendiği Hz. Ebû Bekir geliyordu. Hz. Ebû Bekir vasıtasıyla da birçok kimse İslâma girdi.

Gizli dâvet devresinde Peygamber Efendimiz bizzat son derece tedbirli ve ihtiyatlı davrandığı gibi, ilk Müslümanlara da aynı tedbir ve ihtiyatı göstermelerini ısrarla tavsiye ediyordu. Ebû Zerr-i Gıfarî Müslüman olduğu zaman ona tavsiyesi şu olmuştu: "Yâ Ebâ Zerr, sen şimdi bu işi gizli tut ve memleketine dön, git! İş açığa vurduğumuzu haber aldığın zaman gel."<sup>383</sup> Efendimizin bu tavsiyesindeki hikmet ve sebebi, î mânından gelen coşkunlukla bir anda düşünemeyen Ebû Zerr, henüz zamanı değilken, Mescid-i Harama gidip açıktan açığa Müslümanlığını ilân ederken, müşriklerin öldürücü darbelerinden ancak Hz. Abbas'ın yardımıyla kurtulabilmişti.<sup>384</sup>

Hz. Resûlullah, tam 3 sene böyle gizlice tebligâtına devam etti. Bu zaman zarfında İslâm safında yer alanların sayısı ancak 30 kadardı. Bu devre, "Önce en yakın akrabalarını azaptan sakındır"<sup>385</sup> meâlindeki âyet-i kerimenin nazil olmasıyla sona erdi. Bundan sonra Efendimiz, emr-i İlâhi gereğince en yakın akrabalarını İslâm ve î mânâna dâvet etmeye başladı. Önce, Abdülmuttaliboğullarını bir araya toplayıp onlara davasını anlattı.

Bundan sonra tebliğ dâiresini biraz daha genişletti ve ilk defa Safâ Tepesinden Mekkelilere seslendi. Onları Allah'ın birliğine î mânâna ve peygamberliğini tasdiğe dâvet etti. Bu dâvete icabet edenler çıkmadığı gibi, üstelik Ebû Leheb işi daha da ileriye götürerek Efendimize hakarete yeltendi. Fakat Peygamber Efendimiz î mân ve İslâmı anlatmaktan, insanları Allah'ın birliğine

îmâna ve risâletini tasdike, ara vermeden bütün gayretiyle devam etti.

Cenâb-ı Hak indirdiği âyet-i kerimelerle, İslâmı neşretme ve yaşayıp yaşatma vazifesinde Peygamberimizin hareket tarzını da tesbit ediyordu.

Mekke'de nazil olan âyetlerin özellikle iki ana hedefi vardı: (1) Allah'ın varlık ve birliğine, (2) Ba'se, yâni öldükten sonra tekrar dirilmeye îmânı, akıl, kalb ve ruhlara nakşetmek.

Peygamber Efendimiz de, mesâisini bu iki ana hedef üzerine teksif etmişti. İnsanları Allah'ın varlık ve birliğine îmâna dâvet ediyor, onlara öldükten sonra tekrar dirileceklerini ve kabirden sonra yeni bir hayatın başlayacağını haber veriyordu.

Bunlardan başka da Peygamberimizin karşı karşıya bulunduğu ve halletmesi gereken meseleler vardı. Fakat, en önemlisi bunlardı. Bunlar halledilmedikçe halkın zihninde, kalb ve ruhunda bu iki muâzzam mesele tesbit edilmedikçe diğer içtimâi meselelerin halli de mümkün değildi.

Nitekim o, bilâhere bu meseleri teker teker halletmek yolunu tuttu ve bunda muvaffak da oldu.

Peygamberimiz herşeyden önce, Allah'tan aldığı emir gereği bütün enerjisini, cemiyetin noksan bulunan temel anlayışı te'sis etmeye, bütün insanlığı Allah'a îmâna ve ona mutlak itâate hasretti. Çünkü, şirk inancını kafalardan sökmedikçe hak ve hakikatı kalblere yerleştirmek mümkün değildi. Bu temelde bozukluk olunca hiç bir İslâm davası muvaffak olamazdı.

Bunun içindir ki, Hz. Resûl-i Ekrem, insanlığın en asil hissiyatına ve ahlâk duygusuna hitap ederek, bu kâinatın yegane Hâlık ve Mâlikinin Allah olduğunu telkin ile işe başladı. Onun iradesinden başka itaat edilecek, önünde baş eğilecek hiç bir kuvvet ve kudret bulunmadığını ortaya koydu. Bunu tebliğ ederken de dâvasından tâviz vererek hemen bir muhit hazırlamak veyahut hâkim bir kuvvete dayanmak gibi bir şeye lüzum hissetmedi. Doğrudan doğruya insanlığa "Tevhid" inancını sundu. "Lâ ilâhe illallah deyiniz, kurtulunuz" diye insanlığa hitap etti. Resûl-i Ekrem Efendimizin bu dâveti haliyle cemiyete hâkim durumda bulunan kuvvetli, zengin ve nüfûzlu kimselerin işine gelmedi. Dünyanın zâhiren tatlı, fakat mânen zehirli bir bal hükmünde olan gayr-ı meşru lezzetlerinden vazgeçmek istemiyorlardı. Açıkçası, menfaatlarının devamını, eski yaşayışlarının idâmesinde görüyorlardı. Bu sebeple Peygamber Efendimize (a.s.m.) muhalefete başladılar.

Önceleri, Peygamber Efendimizi cemiyetten tecrid etmek, kendi başına bırakmak, anlattıklarını ciddiye almamak ve onunla istihza etmek yoluna gittiler. Ne var ki, onun telkin ettiği muazzam hakikatların etrafındaki mü'minler halkası günden güne genişliyordu. Bunu görünce telaşlandılar. Bu sefer taktik değiştirdiler. Aleyhte propagandaya başladılar. Türlü türlü iftirâ ve isnadlara kalkıştılar. Resûl-i Ekrem Efendimize "sâhir, kâhin, şâir" dediler. Fakat bunların hiç birisi tutmadı. Bu iftira ve isnadlarına rağmen hak ve hakikata inanmışların saflarının sıklaştığını gördüler.

Bu sefer açık ve tecavüzkâr hareketlere teşebbüs ettiler. Peygamber Efendimizle Müslümanları Kâbe'de namaz kılmaktan menediyorlar, üzerlerine mundar şeyler atıyor, namaz kılacakları, oturacakları yerlere ve gidip geldikleri yollara dikenler saçıyorlardı. Zâif, fakir ve kimsesiz Müslümanları zulüm, işkence altında inletiyorlardı. Bazıları bu işkenceler altında can vererek yüce şehâdet mertebesine ulaşıyordu.

Bu duruma tahammül etmek oldukça zordu. Üstelik Müslümanlar sayıca az, kuvvetçe zayıf bulunuyorlardı. Bu sebeple yapılan eziyet ve hakaretlere karşı koyma durumuna da giremiyorlardı. Böyle bir durum, yok olmalarını netice verebilirdi.

Bütün bu zorluklara ve her türlü aleyhteki şartlara rağmen Hz. Resûlullah, durmadan dinlenmeden İslâm dinini tebliğ ediyordu. Sâir Müslümanlar gibi o da müşriklerin eziyet, işkence ve hakaretlerine maruz kalıyordu. Fakat buna rağmen Allah'tan aldığı emir gereği sabrediyor ve dâvasını tebliğden asla vazgeçmiyordu.

Cenâb-ı Hak, işkence, eziyet ve hakaretlerin her türlüşüne maruz kalan Müslümanlara, gönderdiği âyet-i kerimelerle devamlı sabrı tavsiye ediyordu. "Sabret; Allah'ın vaadi haktır. Gerçekten îmân etmiş olmayanlar sakın sana sabırsızlık ve gevşeklik vermesin."386

Bir başka âyet-i kerimde Efendimize şöyle hitap ediliyordu:

"Sen güzel bir sabırla sabret"387

Bütün bu emirler gereği Resûl-i Kibriyâ Efendimiz, Mekke devrinde kendisine yapılan haksız muâmelelere aynıyla cevap vermediği, mukabele-i bilmisilde bulunmadığı gibi, mü'minlere de uğradıkları eziyetlerden dolayı fevri hareket etmemelerini ve herhangi bir maddi mukabeleye girişmemelerini emir ve tavsiye ediyordu.

Bunun en açık bir misali Yâsir âilesine yaptığı tavsiyedir. Bir gün, Yâsir âilesine toptan işkence ediliyordu. O sırada Peygamber Efendimiz onları görünce, "Sabredin, ey Yâsir âilesi! Sizin mükafâtınız Cennettir"388 buyurmuştu.

Yine bir gün uğradığı eziyet ve işkencelerden âdetâ bunalan Habbab bin Eret (r.a.) kendisine şikâyetinde bulunduğunda Peygamber Efendimiz şu cevabı vermişti:

"Sizden önce yaşayanlar arasında öyleleri vardı ki, bazılarının vücutları kemiklerine kadar demir taraklarla tarandığı, bazılarının gövdeleri başlarının ortasından testerelerle ikiye bölündüğü halde, bu yapılanlara yine de sabrettiler, îmânlarından vazgeçmediler. Allah, muhakkak İslâmiyeti tamamlayacak ve üstün kılacaktır. Öyle ki, hayvanına binip San'a'dan Hadremut'a kadar tek başına giden bir kimse Allah'tan başkasından korkmayacak, koyunları hakkında da, kurt saldırmamasından başka hiç bir korku duymayacaktır. Fakat, siz acele ediyorsunuz."389 Yine İkinci Akabe Bîatı sırasında Medineli Müslümanlardan biri, "Yâ Resûlallah! İstersen, yarın sabah kılıcımızı sıyrır Mina'da bulunan halkın üzerine yürürüz" dediği zaman Peygamber Efendimiz, "Hayır. Bize henüz bu şekilde hareket etmemiz emrolunmadı" cevabını vermişti. Görülüyor ki, Peygamber Efendimiz ve Müslümanların Mekke devrinde en büyük silahları her şeye rağmen "sabır"dı.

Nitekim bu sabrın müsbet neticeleri kısa zamanda görüldü. İşkenceye uğrayan Müslümanlar lehinde müsbet bir hava uyandı. Bu havanın tesiriyle, Müslümanlar safında yer alanlar bile oldu. Hz. Hamza, böyle bir durum sonunda İslâmla şereflenmişti.

Hz. Hamza, birgün Ebû Cehil ve birkaç müşrikin Peygamberimize hakaret ettiğini duymuştu. Son derece hiddete gelmiş ve doğruca Kâbe'nin yanında bir topluluk içinde oturan Ebû Cehil'in yanına vararak yayını kaldırıp şiddetle başına çalmış, başını yarmış ve "Sen misin ona sövüp sayan? İşte ben de onun dinindeyim. Onun söylediklerini söylüyorum. Kendine güveniyorsan, ona yaptıklarını bana da yap göreyim" demişti. Sonra Peygamberimizin yanına varmış ve Müslüman olmuştu.390

Müşrikler bir ara Müslümanlar üzerindeki baskı ve işkencelerini öylesine arttırdılar ki, Peygamber Efendimiz Mekke'nin münasip bir yerinde ibadetlerini rahatça yapabilecek ve İslâmiyeti serbestçe yayabilecek bir yer bulmak zorunda kaldı. Bunun için Erkam bin Ebi'l-Erkâm'ın evini merkez yaparak hizmetine burada devam etti. Burada bir çok kimse Müslüman oldu.

Peygamber Efendimizin herşeye rağmen dâvasını anlatmaktan vazgeçmediğini gören müşrik ileri gelenleri bu sefer amcası Ebû Tâlib vasıtasıyla işi halletme yoluna gitmek istediler. Ona başvurarak, "Yâ Ebû Tâlib! Kardeşinin oğlunu ya bu dâvasından vazgeçir; bizim ilâhlarımızı kötülemesin. Ya da onunla aramızdan çekil" dediler.

Ebû Tâlib durumu anlatınca Peygamber Efendimiz (a.s.m.) ona şu cevabı verdi:

"Amca! Vallahi, bu işi bırakmak için güneşi sağ elime ayı da sol elime koyacak olsalar, ben yine onu bırakmam. Ya Allah Teâla, onu bütün cihana yayar, vazifem biter; ya da bu yolda ölür,

giderim."391

Müşrikler artık Resûl-i Kibriyâ Efendimizi tehditlerle, baskı ve zorla dâvasından vazgeçiremeyeceklerini kesinlikle anlamışlardı.

Yine takdik değiştirdiler. Efendimize mal, mülk, servet, makam ve reislik teklif ettiler. Fakat Resûlullahın bunların hiç birine iltifat etmediğini ve aynı hızla İslâmiyeti anlatmaya devam ettiğini gördüler.

Resûl-i Ekrem ve Müslümanların, başından beri müşriklerin eziyet, hakaret, işkence ve su-i kastlarına sabır ile mukabele ettiklerini belirtmiştik. Ne var ki, sabrın da bir hududu vardı.

Müslümanlara revâ görülen eziyet ve işkenceler de artık sabır hududunu aşma raddesine gelmişti. Bu sebeple Resûl-i Ekrem Efendimiz, Habeşistan'a hicret etmelerini tavsiye buyurdu:

"Habeşistan'a gidin. Zira orada çok âdil bir hükümdar var. Onun yanında kimseye zulmedilmez, orası adâlet ve doğruluk diyarıdır. Allah bu durumdan bir çıkış yolu yaratıncaya kadar orada kalın!"392

Bunun üzerine dinlerini yaşamak ve neşredebilmek gayesiyle Müslümanlar iki katile halinde Habeşistan'a hicret ettiler.

Her zaman olduğu gibi, bu safhada da Peygamber Efendimiz, kemiyetten ziyade keyfiyete, tabiri câizse vasıflı ve nüfuzlu kimseler kazanmaya daha çok ehemmiyet veriyordu: "Allah'ım! Bu dini Ömer ibn-i Hattab veya Amr bin Hişam (Ebû Cehil) ile kuvvetlendir" duâları bunun açık bir misalidir.

İçinde bulundukları cemiyetin ileri gelenlerinden olan Ömer bin Hattab da, Ebû Cehil de İslâmiyetin en şiddetli düşmanı, Peygamber Efendimizin en ateşli muarızı idiler. Bu ikisinden birinin Müslüman olması demek, İslâm dâvası önündeki engellerin büyük ölçüde ortadan kalkması demektir. Nitekim, bu duâdan kısa zaman sonra Hz. Ömer Müslümanlar safında yer alınca İslâmiyetin ilân ve kuvvet bulmasına vesile oldu. Müşrikler, Müslümanlar üzerindeki baskı ve işkencelerini bir derece gevşetme mecburiyetinde kaldılar. Müslümanlar da artık, kenarda köşede saklanmaya, ibadetlerini korku içinde gizli gizli yapmaya lüzum hissetmemeye başladılar.

Aradan bir müddet geçtikten sonra Efendimizi himayesinde bulunduran amcası Ebû Tâlib'in vefatını müşrikler fırsat bildiler. Tecâvüzlerini kat kat arttırdılar. Hz. Resûlullahın durumu aleyhinde artan bu gayretler neticesinde son derece müşkil bir hal almıştı. Evinden nadiren çıkar olmuştu. Bu vaziyet karşısında dini neşretmek için Mekke'den daha emin bir yer temin etmek maksadıyla Taif'e gitti. Ne var ki, buradaki bütün temaslarına rağmen istediği zemini bulamadı. Dâvetine icabet etmeyen Tâifliler üstelik onu taşladılar, kan revan içinde bıraktılar. Buna rağmen âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamber Efendimiz onlara bedduâ etmedi ve "Rabbimden istediğim müşriklerin sulbünden bu dine hizmet edecek kimseler halketmesidir" diye niyazda bulundu.

Peygamber Efendimizin Mekke'de, İslâmın ilk senelerinde göze çarpan mühim diğer hareketi, her yıl hac mevsiminde Mekke'ye gelen kabileler ile gizlice görüşerek, onlara Kur'an okuması ve İslâm dininin esaslarını telkin etmesi idi. Kabileler arasında dolaşması esnasında da Kureyşli müşrikler yine peşini bırakmayarak türlü türlü iftira ve isnadlarla halkı onu dinlemekten vazgeçirmeye çalışıyorlardı.

Fakat, onların bütün bu gayretleri boşa çıktı. Resûlullahın gönüllerin fethi ile büyüyen dâvası gittikçe yayılıp Mekke'nin dışına taştı ve Medine ufuklarında parlamaya başladı.

Hicret ile de Müslümanlar için yep yeni bir devir başlamış oldu.

## MEKKE DEVRİNİN BİR HÜLÂSASI

Salih SURUÇ tarafından yazıldı

Pazartesi, 29 Nisan 2024 00:41 - Son Güncelleme Pazartesi, 29 Nisan 2024 00:41

---

- 384. Tabakât, 4/219
- 385. Şuâra Suresi, 214
- 386. Rum Sûresi, 60
- 387. Meâric Sûresi, 5
- 388. Sîre, 1/342
- 389. Buharî, 2/321
- 390. Sîre, 1/311-312; Tabakât, 3/9-12
- 391. Sîre, 2/244-245; Ravdû'l-Ünf, 1/170-171
- 392. Sîre, 1/344; Taberî, 2/222

**Kainat' ın Efendisi (ASM), Salih Suruç**